

Estandardització i manlleus: la diversitat entra dins del corpus

F. Xavier Fargas i Valero (TERMCAT)

Comunicació per al taller B: "Estudis de casos de revitalització i estandardització lingüística"
Diàleg sobre Diversitat Lingüística, Sostenibilitat i Pau (20-23 de maig del 2004)
Institut Linguapax

Introducció

La majoria de les ponències que fins ara s'han presentat han posat l'accent sobre l'aspecte que recull el primer formant del mot *sociolingüística*. Us proposo que ara desplacem una mica l'accent cap a la segona part del mot. Com que els processos d'estandardització i codificació no es poden considerar mai del tot tancats, la proposta és fer un recorregut pel fenomen del manlleu, centrant-nos en el cas català, però crec que amb aspectes interessants per a qualsevol llengua.

Ben segur que, durant els dies que es desenvolupa aquest diàleg, tindreu ocasió de passejar per l'entorn on es duu a terme el gruix d'activitats del Fòrum 2004, i veureu que, en un ampli espai central, han instal·lat el que els organitzadors han volgut batejar com a *Haima*. Aquest mot està esdevenint un entrebanc considerable per als responsables lingüístics dels mitjans de comunicació, perquè, com segurament deveu saber, la transcripció de mots àrabs a llengües amb alfabet llatí no és senzilla, de manera que en els diaris catalans podreu trobar tan aviat la grafia *khaima* com *haima*. Aquest cas, a part de representar un problema per als lingüistes, és un perfecte exemple de l'actualitat que està prenent especialment en els últims anys el fenomen del manlleu, del préstec lingüístic.

De fet, manllevar formes a altres idiomes és un dels recursos habituals d'ampliació del cabal lèxic de totes les llengües. I, en contrast amb la resta de recursos de formació de mots com la derivació, la composició, etcètera, el manlleu és l'únic recurs que permet ampliar efectivament el cabal de radicals a partir dels quals es poden aplicar els altres sistemes de formació de mots.

La generalització dels intercanvis culturals, l'escurçament de les distàncies i tot el conjunt de fenòmens que es poden relacionar amb el concepte d'allò que s'ha anomenat *globalització* (un altre exemple de forma manllevada) estan comportant uns canvis molt significatius en aquest terreny. En el marc d'un congrés dedicat al diàleg sobre la diversitat, i especialment en el context del que pretén ser aquest Fòrum de les Cultures, considero que pot ser especialment pertinent i interessant reflexionar sobre els elements que caracteritzen el fenomen dels préstecs interlingüístics. Un fenomen que, com espero fer veure en aquesta presentació, mereix i ha de merèixer cada vegada més atenció entre les persones que tenen influència en la codificació i l'estandardització de les llengües. I entre aquestes persones no hi considero només els lexicògrafs, els acadèmics i els lingüistes, sinó també, i especialment, els responsables dels mitjans de comunicació, les persones amb responsabilitats públiques o polítiques, els professionals de l'ensenyament i tots els col·lectius que actuen, de manera més o menys conscient, com a difusors d'un determinat model de llengua.

Hi ha uns quants elements que hem anat aïllant com a mereixedors d'estudi en el cas català, especialment en el terreny dels llenguatges d'especialitat i la terminologia, el camp d'acció del TERMCAT. El TERMCAT és el Centre de Terminologia creat i sostingut per un acord entre l'administració catalana i l'Institut d'Estudis Catalans, que és l'organisme que té encarregada la funció de vetllar per la codificació general de la llengua catalana. El TERMCAT treballa bàsicament en tres línies: l'elaboració de productes terminològics (diccionaris i altres materials

especialitzats), l'assessorament a professionals i a particulars amb necessitats terminològiques, i la normalització o estandardització dels neologismes que sorgeixen en els àmbits tècnics i científics. El seu camp d'actuació, doncs, és l'àmbit dels llenguatges d'especialitat, els quals comparteixen els recursos lingüístics de la llengua general, però tenen unes particularitats que exigeixen un tractament específic. La terminologia, l'estudi de les nocions i les denominacions pròpies dels llenguatges d'especialitat, ha d'abordar inevitablement el tractament dels manlleus, perquè els àmbits tècnics i científics són molt sovint els primers a incorporar formes manlevades, i actuen com a puntes de llançament per a la generalització d'algunes d'aquestes formes. No cal allargar-se en exemples: n'hi ha prou de considerar el camp de les noves tecnologies per adonar-se de quanta terminologia ben específica s'ha instal·lat avui en la llengua de tots els parlants (amb termes com *DVD*, *pantalla de plasma*, *ordinador de butxaca*, *correu electrònic*, *xat*, etc.).

El fenomen del manlleu

Des d'una determinada perspectiva, hom podria considerar que el préstec interlingüístic és una conseqüència més de l'intercanvi cultural, i que això és una riquesa que cal potenciar amb tots els instruments possibles. Sense cap voluntat de contradir aquesta idea, em sembla que hi ha un conjunt d'aspectes lingüístics i sociolingüístics que no es poden deixar de tenir en compte, i que si no s'aborden amb una certa sistematicitat i coherència poden esdevenir precisament un entrebanc per a la incorporació sense problemes d'aquestes formes manlevades en el corpus d'una llengua. Tornant a l'exemple amb què he començat aquesta exposició, els responsables del Fòrum van decidir, en un moment donat, que cap dels mots catalans tradicionals que fan referència a conceptes similars al que s'expressa amb el mot *haima* no els resultava adequat a les seves necessitats expressives. Probablement amb raó (o potser no: en qüestions de sensacions i de percepcions és molt difícil posar-se d'acord), van considerar que ni *envelat*, ni *tenda*, ni *tendal*, ni *vela*, ni *parada*, ni cap altra forma tradicional catalana no transmetia la mateixa càrrega conceptual que hi ha (o que han atorgat) al mot *haima*, en tant que lloc de repòs, d'acollida, de trobada, d'intercanvi, enmig del desert, i, és clar, pròpia d'una altra cultura, amb la consegüent càrrega d'acostament intercultural. Si bé la tria de la forma manlevada pot ser més o menys discutible, en tant que obeeix a una qüestió difícilment objectivable com és la càrrega semàntica atribuïda o atribuïble a un mot, el que és indiscutible és que les vacil·lacions en la grafia que els lectors de textos catalans estan observant aquests dies dificulten, de manera totalment objectiva, la implantació efectiva d'aquesta forma en el corpus, si és que cal. Per tant, la reflexió sobre els mecanismes d'incorporació de mots propis d'altres llengües és indispensable, ja sigui per valorar la necessitat real del mot, ja sigui per assegurar-ne la integració més adequada dins del sistema lingüístic receptor.

Comentaré sis aspectes que em sembla que responen fidelment als canvis que s'estan produint en aquests últims anys, però sóc conscient que encara se'n podrien analitzar força més.

1. El món s'ha fet petit

Un primer element que cal tenir en compte de manera indefugible és l'augment de necessitats denominatives de conceptes molt allunyats del context cultural de la llengua d'arribada. Es pot pensar, per exemple, en el cas dels mitjans de comunicació, que han de donar nom a espècies animals o botàniques que apareixen en documentals filmats en zones ben allunyades, unes espècies que, evidentment no tenen cap denominació tradicional en català. I l'actualitat informativa posa en circulació contínuament designacions alienes però indispensables en un determinat moment com ara *burca* —difosa a Catalunya especialment durant el conflicte a l'Afganistan— o *chapatote* —forma amb què els gal·lecs anomenen el fuel que va vessar el vaixell *Prestige* davant la costa gallega.

Aquest augment de les necessitats denominatives posa en qüestió la vigència del concepte que tradicionalment s'anomenava *xenisme* (que segons el diccionari és el 'mot estranger que designa

una realitat d'una altra cultura i que és difícil de traduir'). Tant si és difícil de traduir com si no, el periodista necessita referir-se a aquell concepte. A més, i com vèiem també en el cas de *haima*, el manlleu porta associades unes connotacions de novetat i de precisió que el fan molt atractiu per al professional dels mitjans de comunicació, que molt freqüentment prefereix fer ús d'una forma manllevada encara que en la llengua pròpia ja disposi d'un element lèxic prou adequat. N'hi ha nombrosos exemples: és el cas, actualment, de la forma d'origen anglès *mobbing*, que s'imposa en els mitjans de comunicació malgrat que hi ha alternatives descriptives que resultarien potser més entenedores per al públic (com ara *assetjament psicològic* o *assetjament immobiliari*, segons el context).

Els mitjans de comunicació, doncs, han fet petit el món, i ens parlen sense solució de continuïtat de notícies d'àmbit local i de notícies esdevingudes literalment a l'altra banda del món. El professional responsable s'ha de plantejar, en aquests casos, què ha de fer amb els conceptes propis d'aquestes zones tan allunyades: ¿intenta traduir-los per expressions semànticament equivalents en la llengua d'arribada, o es val de la forma original?; ¿hauria estat possible, durant el conflicte a l'Afganistan, fer referència al *burca* utilitzant només el terme traduït al català, és a dir, *vel*? I, si parlem dels mitjans de comunicació, caldrà que no perdem mai de vista que en aquest context la immediatesa és un factor que domina qualsevol altra consideració, de manera que el tractament d'aquesta mena de qüestions no admet temps per a la reflexió, per a l'estudi, per a la consulta a l'especialista; en definitiva, no es pot recórrer al temps com un aliat que ajuda a consolidar una determinada proposta denominativa, sinó que cal fer una proposta immediata.

Si a això hi afegim la consideració que els mitjans de comunicació són avui, sense cap mena de dubte, les grans fonts de coneixement per a la majoria de la població en el món occidental, crec que des de les entitats amb responsabilitats en la fixació del corpus lingüístic esdevé indispensable pensar com respondre a aquesta necessitat. En català s'han iniciat algunes iniciatives interessants, com ara l'Antena de Terminologia, un projecte de col·laboració dels mitjans de comunicació catalans amb el TERMCAT en què es pretén tractar els casos terminològics més rellevants des del punt de vista informatiu per mirar de trobar solucions comunes. Però queden aspectes encara per resoldre, com ara el problema de les transcripcions úniques de llengües amb alfabet no llatins en mots de la llengua general o en topònims, o bé el problema de la immediatesa, atès que sovint cal prendre decisions en el mateix moment en què es tanquen les redaccions dels diaris o pocs moments abans d'entrar en antena.

2n. El manlleu ja no pertany només a l'especialista

Un segon aspecte que val la pena analitzar en relació amb el fenomen de la incorporació de manlleus al corpus —molt lligat a l'anterior— és l'augment del col·lectiu d'usuaris de les formes manllevades. Fins fa relativament pocs anys es podia considerar que termes com *stupa* o *dàgoba* eren d'interès exclusiu, a Catalunya, dels relativament escassos especialistes en arqueologia, en antropologia, en ciències de la religió o les altres especialitats en què podia ser pertinent estudiar aquesta mena de monument característic del budisme. Avui, tanmateix, un nombre força gran de catalans es poden plantejar fer un viatge, turístic o de negocis, per les zones asiàtiques on són freqüents aquestes construccions, i les visitaran i fotografiaran i, en tornant a casa, ensenyaran les fotos als amics i els explicaran que allò que es veu a la imatge es diu *dàgoba* o *stupa*. I, quan no sigui a partir de l'experiència directa, la incorporació es farà a través de la televisió o del cinema.

Tradicionalment el manlleu s'introduïa per la via de l'especialista, i a poc a poc, al llarg de molts anys, anava penetrant i s'anava consolidant com un element més del corpus. En aquest camí, sovint la forma lingüística experimentava determinats canvis que ajudaven a la introducció de l'element dins del sistema. Avui, però, la introducció del manlleu no sempre segueix aquesta via, com vèiem en l'exemple de *stupa*, sinó que, sovint, és una introducció massiva i d'un dia per l'altre. Ahir

gairebé ningú sabia què era la *SARS*, l'epidèmia de la *síndrome respiratòria aguda greu* declarada a la Xina, i l'endemà, arran de l'actualitat informativa, tothom (no només els metges especialistes, sinó tothom que pot llegir un diari o veure la televisió) rep la informació sobre el nou concepte i en pot parlar amb els amics, veïns i coneguts.

Aquest canvi en la via d'introducció dels manlleus també ha de fer reflexionar els responsables de la codificació. Un cas especialment rellevant es dona, un cop més, en els termes propis de cultures expressades amb llengües amb alfabetos diferents del de la llengua d'arribada. Com és prou sabut, davant d'aquests casos les obres especialitzades i les enciclopèdies solen recórrer al sistema de la transliteració, segons el qual a cada grafia de la llengua original s'hi fa correspondre, de manera més o menys arbitrària, una grafia de la llengua d'arribada. Així, per exemple, el cognom d'un famós compositor rus apareix en algunes obres especialitzades catalanes amb aquesta grafia: *Čajkovskij*. Aquesta grafia, per a una persona que no conegui el sistema de transliteració de mots russos, és a dir, per a la majoria de catalans, suggereix una pronúncia ben allunyada de l'original russa. Això es pot evitar recorrent al sistema de la transcripció, en què es fa correspondre aproximadament a cada so de la llengua original la grafia de la llengua d'arribada que permet reproduir aproximadament la pronúncia del mot; en el mateix cas de l'exemple, la forma transcrita en català seria *Txaikovski*. Però també el recurs a la transcripció presenta alguns inconvenients: d'entrada, presenta l'inconvenient que les transcripcions en diverses llengües no coincideixen: en anglès, el mateix cognom es grafia amb la forma *Tchaikovsky*, i aquesta diferència pot ser sorprenent per a una persona que, sense estar especialitzada en transcripcions, hagi de crear o llegir documents en més d'una llengua, un tipus de document cada vegada més habitual. En alguns casos com el japonès o el xinès, s'estan difonent des de fa un cert temps propostes unitàries de transcripció o transliteració que se suposa que han de ser vàlides per a totes les llengües amb alfabetos llatins, però que de vegades estan ajudant a difondre formes transcrits basades en la fonètica anglesa, o bé que resulten més allunyades de la pronúncia original (com en la forma de la capital xinesa, grafada tradicional com a *Pequín* però transcrita, actualment, com a *Beijin*).

De vegades, algunes propostes de transliteració o de transcripció no s'adeqüen prou a la necessitat d'ús en contextos no especialitzats, perquè inclouen formes gràfiques amb signes diacrítics o que no permeten deduir fàcilment la pronúncia del mot. Per exemple, els restaurants japonesos o àrabs instal·lats a Catalunya han de poder escriure els plats que ofereixen de manera que els seus clients puguin interpretar fàcilment aquesta informació, sense elements gràfics que resulten incomprensibles per a la majoria dels lectors. Si els responsables de la codificació lingüística en català no reaccionen amb una certa rapidesa, ens trobarem que s'imposen transcripcions basades en l'anglès o el castellà, com ja es pot observar en els casos dels arabismes *falàfel* o *xauarma*, que es veuen molt més sovint grafats segons la transcripció anglesa *falafel* (que està portant a la generalització d'una pronúncia aguda del mot) i *shawarma* (amb la presència de grafies alienes al sistema tradicional català com la *sh* i la *w*).

3r. Els problemes de saber-ne més

Un altre element relacionat amb els manlleus que em sembla que ha de merèixer més atenció té a veure amb la generalització del coneixement de més d'una llengua. És una realitat inqüestionable que en societats com la catalana cada vegada és més freqüent que els parlants coneguin més d'una llengua (de fet, en el cas català, és habitual que se'n coneguin almenys tres). I aquest fet, que ningú no dubta de considerar positiu, també té una conseqüència en la manera d'assimilar les formes manllevades. La tendència històrica era adaptar fònicament i gràficament els manlleus, i en aquest comportament hi influeix de manera evident la ignorància general de com es comportava la llengua d'origen. Avui, però, en l'àmbit europeu, per exemple, la gran majoria de la població, encara que no parli gaire bé l'anglès, sap amb força precisió com es pronuncien formes angleses com *piercing*, *parking*, *hooligan* o *mouse*. Si, per manca d'alternatives catalanes tradicionals o per algun altre motiu aquestes formes s'han d'incorporar al corpus, l'especialista s'haurà de plantejar fins a quin punt són necessàries adaptacions gràfiques com *pírcing*, *pàrquing*, **húl·ligan* o **maus*. Des del 1932, per exemple, consta al diccionari normatiu català una forma d'origen anglès com *handicap*: quan un alumne pronuncii aquest mot amb fonètica anglesa, ¿com hi ha de reaccionar el professor de llengua catalana?; ¿és lògic demanar-li a aquest mateix alumne que conegui la fonètica anglesa però que escrigui *l'handicap* i pronuncii la hac muda i la paraula aguda en un text català?

Un altre aspecte afectat és la morfologia: quan el parlant introdueix un manlleu al sistema lingüístic que utilitza tendeix a aplicar-hi les regles morfològiques habituals en aquest sistema; així, un catalanoparlant farà el plural de *espagueti* afegint-hi una *essa*, *espaguetis*, prescindint del fet que la forma original italiana ja sigui un plural. I això es produeix amb més regularitat en els casos de manlleus de llengües més allunyades, de les quals el parlant no coneix els sistemes de formació dels plurals, de les formes femenines, etc. Ara bé, a mesura que es generalitza el coneixement d'un altre idioma, es tendeix a fer servir la forma del plural original; per exemple, entre els experts de determinades especialitats científiques hi ha molta tendència a utilitzar les formes de plural llatines.

En qualsevol cas, sembla que aquesta mena de vacil·lacions són fins a cert punt inevitables, atenent al fet que obeeixen a un procés que demana el seu temps. Però són aspectes que les persones que elaboren obres lexicogràfiques i que fixen l'estàndard s'han de plantejar necessàriament per mirar d'assegurar que en tots els casos en què sigui possible s'apliqui una certa regularitat que ajudi el parlant i que contribueixi a la incorporació adequada dels mots propis d'altres llengües.

4t. Els mots es diuen i se senten, no solament s'escriuen

La pronunciabletat, el fet que una forma lingüística sigui més fàcilment pronunciable que una altra, ha esdevingut un factor clau per afavorir la implantació d'una determinada forma en el corpus, i aquest és un quart element que cal tenir molt en compte. Per exemple, i recuperant un cas que hem anotat abans, els mitjans de comunicació catalans en general han donat prioritat a la sigla anglesa *SARS* per davant de la forma equivalent catalana *SRAG*, per referir-se a la *síndrome respiratòria aguda greu*. De fet, la pronunciabletat sempre ha estat important en els processos d'incorporació de mots, però avui, els mitjans de comunicació audiovisuals han fet guanyar un gran pes a la transmissió oral de la informació. I la generalització de l'ús dels manlleus en aquests contextos de comunicació oral (ràdio, televisió, etc.) comporta també la generalització del dubte sobre la millor manera de pronunciar-los: ¿cal aproximar-se a les pronúncies originals o cal afavorir les adaptacions?; i si optem per les adaptacions, ¿les hem de fer a partir de la grafia o de la pronúncia original? Si en les informacions culturals d'un informatiu s'anuncia que un escriptor català ha publicat un poemari de *haikus* (un tipus d'estrofació japonesa), ¿què hem de proposar al locutor?: ¿que pronuncii *haiku*, aspirant la hac, com sembla que és la pronúncia original, o que pronuncii *haiku*, fent la hac muda com és habitual en català, o fins i tot que pronuncii *haikú*, que és la pronúncia d'influència francesa que es va popularitzar a principis del segle vint? I encara es pot

notar que en aquest cas també queda afectada la possible apostrofació o no de la forma (*el haiku* o *l'haiku*), i hi apareix el possible problema de l'adopció de pronúncies interferides, que en el cas català, amb la interferència constant especialment del castellà i de l'anglès, també s'ha de tenir molt en compte.

El respecte a la llengua original mouria a una solució, i el respecte a la llengua en què s'està produint el missatge mou a la solució oposada. És un aspecte, per tant, que difícilment admet una solució aplicable a tots els casos: caldrà posar sobre la taula altres arguments, com ara la generalització o l'especialització de la forma, la dificultat de la pronúncia original, el tractament que han fet d'aquella forma altres llengües, el context en què es produeix la comunicació, etcètera. En tot cas, es tracta d'un altre aspecte que el codificador no pot evitar de plantejar-se.

5è. La tipografia també pren la paraula

Un cinquè aspecte que apareix relacionat amb la incorporació de formes manllevades és el del tractament tipogràfic que han de rebre aquestes formes. Recursos com la cursiva o les cometes han deixat de ser patrimoni dels especialistes en edició de textos, i són avui a l'abast de tothom. L'accés a formes molt més generalitzades d'autoedició de textos planteja el fet que augmenta enormement el nombre de persones amb capacitat per determinar quina forma gràfica atorguen als manlleus que poden aparèixer en un text. I això també planteja nous reptes en l'establiment de criteris clars per a l'ús de determinats marcatges gràfics, ja sigui en l'àmbit concret de la lexicografia, ja sigui en qualsevol altra manifestació escrita.

Com és prou sabut, hi ha una convenció relativament ben establerta segons la qual la cursiva és el recurs més adequat per marcar una forma manllevada a una altra llengua dins del discurs escrit. Però, ¿què cal escriure en cursiva? ¿Tots els manlleus, o només els manlleus no adaptats a l'ortografia de la llengua d'arribada? Si arribem a la conclusió que marcarem amb cursiva els manlleus no adaptats, estarem proposant que formes tan generals com *croissant* o *whisky* també s'escriguin en cursiva. ¿Caldrà, doncs, que proposem als responsables de tots els bars i restaurants catalans que s'autoediten els menús i les cartes dels seus establiments que facin també aquest marcatge? ¿Marcarem amb cursiva *croissant* (una forma que ja es pot considerar tradicional) però no *xauarma* (que es pot considerar un terme nouvingut)?

Evidentment, sembla lògic que des dels àmbits especialitzats de la lexicografia i la lingüística intentem evitar traslladar als qui no en són especialistes aquestes dificultats i la responsabilitat sobre aquesta mena de grafies. Per tant, s'imposa tractar amb molta cura la representació que fem d'aquest tipus de mots en els diccionaris. Em sembla que el marcatge que fins avui és general en alguns diccionaris catalans, que donen en cursiva o amb un asterisc les formes no adaptades a l'ortografia catalana, no acaba de ser una informació suficient, perquè podria suggerir a la persona que consulta l'obra que aquesta forma *s'ha d'escriure en cursiva*, necessàriament, i com hem vist, aquesta indicació pot ser com a mínim exagerada en determinats contextos.

En aquest sentit, sembla més pertinent que els diccionaris recullin les grafies adaptades o no dels manlleus i, en tot cas, marquin d'alguna manera la llengua d'origen del mot, si més no en els casos en què la pronúncia que se'n sol fer, o que en fan els especialistes, no coincideix amb la que faria un parlant de la llengua que no conegui el mot. Per exemple, un catalanoparlant que en un diccionari observi que l'entrada *in silico* té la marca de llatíisme pot deduir que la lectura que cal fer del terme és [in síliko], amb accent sobre la primer síl·laba, i no pas sobre la penúltima, com caldria fer amb un terme patrimonial que tingués aquesta grafia. Al TERMCAT s'aplica des de fa un cert temps aquest marcatge, que té, amb tota la intenció, un cert marge d'ambigüitat, perquè no explicita exactament la pronúncia que es proposa, de manera que si, amb el temps, un terme es va

incorporant al cabal lèxic general i la pronúncia que es generalitza no és exactament la de la llengua d'origen, es podrà considerar que el terme ha seguit el procediment normal d'adaptació.

En qualsevol cas, el marcatge tipogràfic dels manlleus ha deixat de ser un aspecte que hagi de preocupar només els lexicògrafs, i avui és un punt d'interès per a l'amplíssim col·lectiu de persones que poden generar textos i, per tant, potser no seria desenraonat que aquest aspecte s'incorporés, d'alguna manera, als currículums formatius generals.

6è. Quan el manlleu es camufla

Finalment, l'últim aspecte al qual voldria fer referència és la dificultat d'identificar alguns tipus de manlleu. Es tracta dels casos en què el mot manllevat té una forma que queda "camuflada" com una forma més de la llengua d'arribada. Per exemple, estan en aquest grup tot un conjunt de manlleus de l'anglès que aquesta llengua ha incorporat a partir del llatí, com ara la forma *mèdia* per fer referència als mitjans de comunicació, que per a un parlant no especialitzat pot passar perfectament per una forma patrimonial catalana. Com que aquest aspecte no està estrictament lligat als fenòmens derivats de la globalització, no m'hi aturo amb detall, però em sembla important consignar-lo, i deixar anotat encara un altre aspecte no menys rellevant: el cas en què el manlleu no és una forma lèxica concreta, sinó un recurs morfològic. Per exemple, en català (i en castellà), la terminació *-ing* de l'anglès està adquirint un ús generalitzat en determinats registres populars, amb un cert valor verbalitzador, i així es poden documentar formes com *pònting*, *mètring*, *pànxing*, etc. Més enllà del cas concret, que segurament obeeix a un cert recurs quasi humorístic, em sembla important estar al cas d'aquesta mena de fenòmens morfològics o sintàctics, que afecten també per exemple certes alteracions en l'ordre dels formants i altres canvis, perquè es tracta de casos que s'incorporen al sistema lingüístic i resulten indefiniblement aplicables a molts altres casos. Per exemple, s'ha fet popular un cert eslògan ("Un altre món és possible") que gens casualment reproduïx exactament l'ordre de la frase en anglès o francès, i és segur que l'ordre normal en català no hauria estat aquest.

Conclusió

He intentat, doncs, plantejar i justificar la necessitat d'aprofundir en l'estudi dels fenòmens relacionats amb el manlleu, especialment dels que relacionen el corpus amb la diversitat cultural i lingüística. Em sembla que els processos de fixació del corpus, no sols en el cas del català, no poden evitar mirar de donar resposta, en la mesura que resulta possible, als interrogants que he anat plantejant. Amb l'experiència acumulada pel TERMCAT en projectes terminològics com ara el *Vocabulari de termes religiosos per a professionals dels mitjans de comunicació* —en què hem assessorat l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós, i en què es recullen termes propis de totes les principals tradicions religioses presents a Catalunya—, o en l'anàlisi dels termes propis de la gastronomia àrab i japonesa, o en tots els altres diccionaris especialitzats en què treballem, es pot arribar a la conclusió que és imprescindible un treball rigorós d'estudi de cada cas, fet sempre en col·laboració amb els especialistes de cada àrea i amb els experts en transcripció i transliteració. A més, resulta també imprescindible assegurar els canals de col·laboració amb els mitjans de comunicació per identificar amb rapidesa les noves necessitats, perquè els mitjans són els grans focus de difusió i de vulgarització del coneixement.

El procés de trobada intercultural no sembla que hagi de disminuir, sinó ben al contrari. A més, és un fet que la societat catalana, com la majoria de les altres societats occidentals, és més importadora que no pas exportadora de novetats industrials, comercials, culturals i conceptuals. En conseqüència, la incorporació de novetats denominatives continuarà i, probablement, augmentarà. Potser la situació del català, una llengua que està a mig camí entre les llengües considerades minoritàries i les llengües que tenen un reconeixement oficial complet, una llengua en què els parlants i els professionals sembla que ens muguem sempre en una certa sensació de precarietat,

ens fa especialment sensibles als possibles efectes de la trobada entre llengües, i des d'aquesta perspectiva és possible que la nostra reflexió sigui útil també per a l'anàlisi de processos paral·lels en qualsevol altre idioma. Recuperant el lema d'aquest diàleg, podem acabar dient que el manlleu és, evidentment, una conseqüència més de la *diversitat lingüística*, i que si en fem un tractament adequat estarem garantint la *sostenibilitat* de cada llengua i, de manera més o menys indirecta, també la *pau*, en la mesura que garantirem una relació harmònica entre els diversos sistemes lingüístics.

F. Xavier Fargas i Valero

xfargas@termcat.net

Tel. 934526175

Fax 934516437

Centre de Terminologia TERMCAT

C/ Diputació, 119, 5a

08015 Barcelona

www.termcat.net